

УДК 379.8:379.828

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГРАЛЬНОГО БІЗНЕСУ

ВІКТОР РУХЛЯДІН,*кандидат економічних наук, доцент Донецького інституту туристичного бізнесу, академік АЕН України***ІВАН СТЕЦЕНКО,***кандидат економічних наук, професор Донецького інституту туристичного бізнесу, академік АЕН України***ВАЛЕРІЯ ХАРЕНКО,***аспірант, викладач Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі (Донецька філія)*

У статті зроблена спроба привернути увагу фахівців до такого напрямку економіки й розваг, як гральний бізнес. Описано розвиток і стан цього бізнесу в США, Російській Федерації й Україні. Наголошено на перспективності розвитку грального бізнесу в Україні.

Ключові слова: розваги, азартні ігри, туризм, гральний бізнес, казино, земельні ділянки, гральні зони, інвестиції, податкові пільги, ефективність.

Постановка проблеми та стан її вивчення. Азартні ігри є популярною розвагою. Водночас це і джерело надходжень у бюджет, особливо місцевий (для утримання та розвитку інфраструктури населених пунктів). У Лас-Вегас, гральну зону в США, туристи їдуть з усього світу з метою розважитися, добре провести час. Причому, коли американці будували Лас-Вегас, точилися запеклі суперечки, а чи варто це робити і яка від цього буде вигода. На початку Лас-Вегас замислювався лише як гральний майданчик для бажаючих розважитися осторонь від великих міст. На сьогодні - це великий туристичний центр США, який процвітає і приносить великі прибутки. При цьому основна частина доходів Лас-Вегасу - не від азартних ігор, а від сфери послуг: аеропортів, туристичних агентств, готелів, ресторанів, атракціонів, кіноконцертних зал тощо. Люди їдуть сюди не стільки пограти, скільки отримати нові враження, щось відсвяткувати.

У наших сусідів, у Російській Федерації, з 1 липня 2009 року було закрито всі гральні заклади в населених пунктах і прийнято закон про створення на території Росії чотирьох гральних зон, у яких дозволено проведення азартних ігор: у Калінінградській області (гральна зона "Янтарна"), Алтайському краї ("Сибірська монета"), Приморському краї ("Приморська"), а також на кордоні Ростовської області й Краснодарського краю (гральна зона "Азов-Сіті"). Будівництво останньої вже ведеться в районі села Порт-Катон на узбережжі Азовського моря. Зона через Таганрозьку затоку прилягає до України, що розширює її потенційні можливості, а українцям дозволяє задовольняти свої пристрасті. Але тут виникає проблема: гроші за задоволення наші співвітчизники залишатимуть за кордоном.

В Україні 15 травня 2009 року парламент прийняв Закон України "Про заборону грального бізнесу в Україні", яким передбачено, як і в Росії, створення декількох спеціально відведених гральних зон. І такі зони незабаром можуть з'явитися в Україні. Головна вимога до територій цих зон - максимально можлива віддаленість їх від великих міст та урбанізованих територій.

Кабінету Міністрів України доручено розробити і внести на розгляд Верховної Ради України проекти відповідних законів.

Згодом Президент України підписав Закон України "Про внесення змін у деякі законодавчі акти України щодо вдосконалення законодавства про заборону грального бізнесу в Україні". Зокрема, Карний кодекс України доповнено статтею "Заняття діяльністю, заборона на яку встановлена законом "Про заборону грального бізнесу в Україні", якою передбачено, що суб'єкти господарювання, які організують і проводять на території України азартні ігри караються штрафом у розмірі від 10 до 50 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів населення. За повторне порушення статті передбачено позбавлення волі на термін до 5 років.

Досліджень і публікацій за темою законодавчого забезпечення, адміністративного регулювання й розвитку грального бізнесу в Україні вкрай мало. Серед відомих авторів, які професійно досліджують цю тему, можна назвати М. Аріарського, І. Петрову, Н. Рибаківа. Питання грального бізнесу, в основному, висвітлюють засоби масової інформації і то, як правило, із соціальної і моральної точок зору. Вітчизняні вчені-економісти проблеми грального бізнесу більшою мірою обходять стороною, хоча потребують економічного обґрунтування багато питань внутрішньо-організаційної, фінансової, інноваційної та іншої діяльності гральних закладів. Відсутні в економічній літературі й огляди стану розвитку грального бізнесу в різних країнах світу з метою порівняння механізмів контролю цього виду підприємницької діяльності з боку держави й державних органів.

Метою статті є порівняльний аналіз стану грального бізнесу в США, Російській Федерації й Україні та окреслення найближчих перспектив його розвитку в Україні.

Вклад основного матеріалу. Гральні заклади (в основному, казино) у Лас-Вегасі почали рости з початку минулого століття, але 1910 року їх діяльність було заборонено. Проте казино продовжували працю-

вати підпільно, і, щоб потрапити в них, гравцям доводилося ризикувати й платити окремо за можливість пограти й розважитися.

Розташований далеко від великих міст, Лас-Вегас має фешенебельні готелі, розкішні ресторани й казино, театри, кіноконцертні зали, велику кількість шоу та атракціонів, що забезпечили йому славу міста розваг і веселощів, де реальність зливається з фантазією. Кожен вечір тут проходить до 50 шоу. Найбільш відомі такі шоу, як "Sierfried & Roy" у готелі "Mirage", паризьке шоу "Folies Bergere" з канканом у готелі "Tropicana" й багато інших [2].

У центрі Лас-Вегаса, уздовж його головної вулиці, збудовані чудові й численні готелі. Проте головна визначна пам'ятка цього міста - його казино. Вони розташовані практично в кожному готелі й відкриті для відвідування 24 години на добу. Тут цілий рік не вичерпується потік туристів, любителів розваг, ризику й гострих відчуттів, які наїжджають сюди з усього світу.

Завдяки гральному бізнесу скарбниця штату Невада, де розміщується Лас-Вегас, щорічно в 2005-2008 роках одержувала в середньому близько 15 млрд доларів США [Там само]. Щоб цей бізнес процвітав у Лас-Вегасі, достатньо 10-відсоткового рівня доходів від нього.

Проте світова фінансово-економічна криза, яка зачепила й Сполучені Штати Америки і, власне кажучи, звідти й почалася, призвела до зменшення доходів від грального бізнесу. У 2010 році Лас-Вегас одержав доходів лише на 6,8 млрд доларів США [Там само]. Казино втратили багато клієнтів, особливо заможних, і скоротили кількість робочих місць. Щоб утриматися на рівні мінімальної ефективності, різко зменшилася вартість супутніх послуг (харчування, проживання в готелях, культурні розваги тощо). Але все одно, навіть в умовах кризи гральний бізнес у Лас-Вегасі задовольняє потреби клієнтів і в цілому є економічно вигідним.

У Російській Федерації з 1 липня 2009 року закрилися всі гральні заклади, що безсистемно функціонували у великих і дрібних населених пунктах країни. Водночас було прийнято рішення про впорядкування грального бізнесу (винесення його в чотири гральні зони). Загальна вартість проектів цих зон становить на сьогодні 31200 млн доларів, що вдвічі більше, ніж коштуватиме Росії зимова Олімпіада "Сочі-2014". Розмір планованих інвестицій (державі і приватних інвесторів) у гральну зону "Азов-Сіті" становитиме 415,9 млрд рублів, зону "Янтарна" - 270,9, "Сибірська монета" - 28,2 й у гральну зону в Примор'ї - 12,9 млрд рублів.

Згідно з техніко-економічним обґрунтуванням цих проектів, загальна передбачувана відвідуваність гральних зон Російської Федерації складе близько 9,5 млн осіб, із яких 6,7 млн припаде тільки на гральну зону "Азов-Сіті" [3].

Передбачуваний річний фінансовий обіг усіх гральних зон Російської Федерації після введення їх в експлуатацію, за прогнозними даними, складе 17,5 млрд доларів, із яких 11,2 млрд припаде на гральну зону "Азов-Сіті" й 5,7 млрд - на гральну зону "Янтарна". Зауважимо, що обіг легального грального бізнесу в Російській Федерації в "найкращі роки", до заборони його в містах, сягав 6 млрд доларів на рік [Там само].

Перехід росіян на нову схему організування грального бізнесу розпочався з того, що 2009 року прем'єр-міністром Російської Федерації було підписано розпорядження про створення гральної зони "Азов-Сіті" на територіях Азовського району Ростовської області й Щербинівського району Краснодарського краю.

Було визначено органи управління цією зоною: у Ростовській області - це міністерство економіки, торгівлі, міжнародних та зовнішньоекономічних зв'язків області й у Краснодарському краї - департамент інвестицій та проектного супроводу. Забезпечувати взаємодію органів управління зоною повинна координаційна рада в складі представників органів законодавчої та виконавчої влади обох регіонів.

"Азов-Сіті" - перша федеральна гральна зона в Росії, на узбережжі Таганрозької затоки Азовського моря, між селом Порт-Катон з ростовського боку і хутором Молчановка з кубанської сторони. Тут запроєктовано будівництво платного під'їздного автошляху, аеродрому для малої авіації, морської пристані, відгалуження водо- та газогону.

Передбачувані приватні інвестиції в будівництво об'єктів гральної зони "Азов-Сіті" оцінюються в межах 350 млрд рублів [4]. Попередня вартість повного забезпечення гральної зони "Азов-Сіті" тільки об'єктами інженерно-транспортної інфраструктури складе біля 66,5 млрд рублів. Планована площа гральної зони - 2002 га, на яких передбачається розмістити казино, зали гральних автоматів, букмекерські контори й тоталізатори, чотири- та п'ятизіркові готелі, бари, ресторани, комплекси спортивного й курортного призначення, осілки узбережжя Таганрозької затоки Азовського моря - улюблене місце літнього відпочинку людей. Заплановано також створення транспортних вузлів-розв'язок біля аеропорту, залізничного вокзалу та автовокзалу. За попередніми прогнозами, для розміщення туристів на території гральної зони "Азов - Сіті" планується створити біля 56 тисяч готельних місць.

Важливо також те, що проект створення цієї зони має федеральне значення. Крім того, зона "Азов-Сіті" розглядається російською владою як об'єкт розваг при проведенні міжнародних Олімпійських ігор "Сочі-2014", а також запланованого в Росії на 2018 рік фіналу світової першості з футболу. Чемпіонат охопить 17 міст Російської Федерації, серед яких Ростов, Краснодар і Сочі. Пограти в казино в перервах між матчами захочуть туристи й жителі Росії та України, зокрема, з Півдня обох країн і з українського Сходу. Цей інтерес, очевидно, не вщухне й після змагань.

З початку 2009 року вже 15 інвесторів взяли в довгострокову оренду біля 60 гектарів землі, а компанія "Роял Тайм" на одній із 30 ділянок, які вона "застовпила" для грального бізнесу та інших розваг, завершує будівництво казино на 5000 кв. м і готелю. До цього нею на початку 2010 року відкрито тут і перше казино "Оракул". Підготовчі роботи до будівництва гральних закладів в ігровій зоні "Азов-Сіті" здійснюють ще сім компаній [5].

Створення в Російській Федерації по сусідству з Україною гральної зони "Азов-Сіті" позитивно вплине на її економіку, призведе до появи тут додаткових "плюсів" економічного зростання. У Донецькій області, зокрема, це сприятиме збільшенню туристичних потоків з України в Росію через митні пропускні пункти, залученню інвестицій, розширенню відповідної інфраструктури, облаштуванню прилеглих до зони "Азов-Сіті" територій Новоазовського району та міста Маріуполь.

На території Російської Федерації повсюдно дозволена діяльність тільки букмекерських контор і тоталізаторів. Позитивно вирішується також питання про дозвіл на покер (карткову гру).

Розглянемо далі стан і перспективи розвитку грального бізнесу в Україні. На нашу думку, Україна не може знаходитись на узбіччі тих позитивних процесів, які відбуваються у сфері грального бізнесу і в сусідній

Російській Федерації, і в інших країнах світу. Розвитку цього бізнесу в Україні сприяє як її географічне положення, менталітет народу, так і деякі сприятливі обставини останнього часу: заключний етап чемпіонату Європи з футболу 2012 року (Україна й Польща), зима Олімпіада 2014 року (Російська Федерація), а також запланований тут на 2018 рік фінал світової першості з футболу.

Ситуація, що склалася в Україні після заборони грального бізнесу в 2009 році, свідчить про те, що й у нашій країні можуть з'явитися свої гральні зони. Уже існують відповідні напрацювання, згідно з якими в Україні планується теж чотири такі зони. Перша з них розташується у степовій частині Криму. Головний розрахунок тут робиться на азартних мешканців і туристів Півдня, Південного Сходу та Центру України. Друга гральна зона планується поблизу російського кордону в Луганській області, у розрахунок на жителів Сходу та Південного Сходу України й туристів і гравців із суміжних регіонів Росії, третя - на кордоні з Євросоюзом. Місце четвертої гральної зони в Україні поки що не визначене [6].

Одна з головних вимог до розташування вітчизняних гральних зон: щоб місцевість навколо них була депресивною, а земля належала тільки державі. Але багато що залежатиме й від того, яку концепцію функціонування гральних зон в Україні вдасться запровадити. Крім того, уряд України планує встановити вартість ліцензії для організування гральної зони на рівні одного мільйона доларів, щоб на цьому ринку діяли лише серйозні та відповідальні організатори ігор; краще за все, якщо ними будуть нерезиденти, тобто іноземні спеціалізовані компанії.

Однак оператори грального бізнесу в Україні сумніваються, що їх закордонні конкуренти побажають інвестувати значні кошти в депресивні регіони, де немає інфраструктури й передусім нормальних шляхів сполучення, а свій гральний бізнес у себе вдома не розвиватимуть або згорнуть.

Чи багато Україна втратила за два останні роки від заборони грального бізнесу? Якщо говорити про податки, то "так", але головні плюси: значна кількість наших громадян змушена була кинути азартні ігри й повернутися в родини. Зовні може видатися, що гральні зони відвідуватимуть тільки багаті українці, проте це не так. Основне джерело доходів гральних закладів, як доводить світова практика, - не одиниці багатих людей, а маса бідних. Саме вони й відвідуватимуть гральні зони у вихідні дні. Тому гральний бізнес - це тонке мереживо психології, меркантильного розрахунку, моралі й економіки.

В Україні станом на осінь 2010 року вже розроблено проект Закону України "Про азартні ігри", але прийняття його парламентом країни постійно призупиняється внаслідок необхідності більш докладного вивчення світового досвіду в цій справі та уточнення взаємодії гральних зон із владою та з метою відокремлення грального бізнесу від букмекерської діяльності.

Проект цього закону частково належить до заходів із забезпечення підготовки України до проведення "Євро-2012". Імовірно, що готелі курортних міст України одержать право відкривати в себе казино; таке ж право буде надане й п'ятизірковим готелям Києва, Харкова, Донецька та Львова. Дозвіл на функціонування казино при дорогих готелях матиме позитивний економічний ефект.

Опублікований нещодавно для громадського обговорення проект зазначеного Закону України "Про азартні ігри" передбачає створення уже не чотирьох,

а шести виокремлених гральних зон. Так, мер Донецька О. Лук'яненко виступає за легалізацію грального бізнесу. На нещодавно проведеній прес-конференції він сказав, що юридична заборона грального бізнесу вивела його "в тінь" і це завдало значних втрат бюджету. "Сьогодні гральний бізнес процвітає, але під іншою вивіскою. Ніхто й нікому не сплачує податків і ніхто нібито нічого не помічає. Ті, хто пристрастився до цієї гри, зараз спокійно грають на ті ж самі гроші за допомогою мережі Інтернет, а казино перейменовані в інтерактивні клуби. Сьогодні не купуються патенти, як це було раніше, проте столи для рулетки не простоюють, а активно використовуються, але вже під іншою назвою", - висловився О. Лук'яненко й підкреслив, що особисто він виступає за виділення спеціальних територій для розвитку грального бізнесу в Україні [7]. Приклади роботи підпільних казино, що виявлені працівниками правоохоронних органів, часто наводять місцева преса. На початку 2011 року була припинена діяльність такого закладу в місті Ясинувата Донецької області, де спритні підприємці організували гральний клуб у прибудові до одного з гуртожитків. Заклад працював у закритому режимі.

За підрахунками колишнього голови Комітету з регуляторної політики та підприємництва України О. Кузьмеля, легалізація ігорного бізнесу в Україні може додати бюджету до мільярда гривень на рік [8].

Висновок

Гральний бізнес в Україні має право на існування як важлива складова дозвілля та економіки, і його необхідно розвивати й удосконалювати. З багаторічного досвіду ведення його в США й Російській Федерації випливає, що для цього необхідно на державному рівні визначити території (гральні зони), а їх діяльність закріпити відповідними законодавчо-нормативними актами.

Гральний бізнес поповнить скарбницю не тільки територій, де будуть розміщені гральні зони, а й держави. Завдяки розвитку грального бізнесу розвиватимуться туризм, транспорт, готельно-ресторанний та інший бізнес, а люди одержуватимуть додаткове задоволення від життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ариарский М. А. Социально-культурная деятельность как предмет научного осмысления / М. А. Ариарский. - СПб. : Концерт, 2008. - 792 с.
2. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах / І. В. Петрова. - К. : Кондор, 2005. - 408 с.
3. Вислогузов В. Азартные игры дороже Олимпийских / В. Вислогузов // Коммерсантъ [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://vff-s.narod.ru/z/03/05_116f.html.
4. Шевченко Д. Поставлено на карту / Д. Шевченко // Российская газета [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://vff-s.narod.ru/z/03/05_116f.html.
5. Ъ-Перова А. "Азов-Сити" нашел первых инвесторов / А. Ъ-Перова // Коммерсантъ [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://vff-s.narod.ru/z/03/05_116f.html.
6. Проект Закону України "Про азартні ігри" (13.09.2010) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.dkrp.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=160026&cat_id=59517.
7. Игорный бизнес процветает под другой вывеской... : прессконференция донецкого городского головы А. Лукьяненко 18.05.2010 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://ura.dn.ua/18.05.2010/95893html>.
8. Вашатко Л. Какой Лас-Вегас построит Бродский? / Л. Вашатко // Сайт UBR [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://ubr.ua/laws-and-business/erends/kakoi-las-vegas-postroit-brodskii-49047>.

V. Rukhlyadin, I. Stezenko, V. Harenko

CONDITION AND GAMBLING BUSINESS PROSPECTS

This article is an attempt to draw attention to the direction of the economy such as gambling and entertainment business. Described the development and status of this business in the U.S., the Russian Federation and Ukraine.

Key words: entertainment, tourism, gambling, casinos, land, play areas, advertising, investment, tax incentives, efficiency.

© В. Рухлядін, І. Стеценко, В. Харенко
Надійшла до редакції 25.02.2011

УДК 658.0124

ЗАПОБІЖНИЙ МЕХАНІЗМ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

ОЛЕСЯ СИЗОНЕНКО,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку й аудиту
Макіївського економіко-гуманітарного інституту*

У статті запропоновано механізм управління, що передбачає обґрунтування та реалізацію заходів у рамках антикризового управління промислового підприємства на основі визначення ймовірності впливу того чи іншого негативного фактора та розміру збитків, які можуть виникнути в результаті цього впливу.

Ключові слова: антикризове управління, негативні фактори зовнішнього середовища, запобіжний механізм, промислове підприємство.

Постановка проблеми та стан її розробки. На функціонування та розвиток промислового підприємства впливають позитивні й негативні фактори внутрішнього та зовнішнього середовища. Вплив позитивних факторів створює умови для сталого розвитку підприємства. Негативні фактори, навпаки, призводять до втрати стійкості однією або декількома його підсистемами, що, у свою чергу, перешкоджає сталому розвитку.

Застосування на підприємстві механізму антикризового управління має нейтралізувати або зменшувати вплив негативних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на стійкість підсистем промислового підприємства.

Тематика антикризового управління вже досить довго знаходяться в полі зору науковців, проте до сьогодні не втратила своєї актуальності. Слід зазначити вагомий внесок у вирішення загальних аспектів цієї проблеми таких українських та закордонних учених, як Е. Альтман, І. Ансофф, В. Геєць, А. Грязнова, М. Кизим, Т. Таффлер, Ш. Тішоу, Е. Уткін.

Провідними вітчизняними дослідниками в галузі антикризового фінансового управління є Т. Клебанова та О. Раєвнева. Так, Т. Клебановою розроблено концепцію запобіжного управління, теоретико-методологічні основи проектування систем запобігання кризовим ситуаціям в умовах циклічного розвитку економіки, моделі діагностики й запобігання кризовим ситуаціям у багаторівневих соціально-економічних системах [1, 2].

Дослідження О. Раєвневої базуються на необхідності методичного забезпечення механізму управління розвитком підприємства за умов високого ступеня

невизначеності й стохастичності зовнішнього середовища, обумовленого трансформаційними процесами економіки України й нелінійною природою їх перебігу. На цій основі автором запропоновано матричну модель взаємодії зовнішніх та внутрішніх впливів, засновану на врахуванні їх сили та джерел виникнення, що уможлиблює визначення стратегічної спрямованості підприємства з урахуванням стадії та фази циклу його розвитку [3, с. 3].

Серед останніх досліджень методів антикризового управління на мікрорівні викликають інтерес роботи Н. Картохіної, якою розроблено механізм реалізації антикризового управління на машинобудівних підприємствах в умовах дії ефекту "продовженого шоку", що виникає внаслідок невідповідності процесів на макрорівнях та спричиняє дисбаланс усієї структури економіки в сучасних умовах трансформаційних змін [4].

Багатоаспектність та різноспрямованість досліджуваного питання потребує розвитку відомих методів антикризового управління.

Метою статті є розробка запобіжного механізму забезпечення сталого розвитку підприємства на основі визначення ймовірності впливу того чи іншого негативного фактора та розміру збитків, які можуть виникнути в результаті цього впливу.

Виклад основного матеріалу. За часом реакції системи на зміни, обумовлені зовнішніми та внутрішніми факторами, виділяють три основні різновиди антикризового управління: активне, реактивне й запобіжне.

Основна мета активного управління - максимально ліквідувати наслідки впливу негативних факторів та